

stus De usuris;¹ quod quidem licet ratione contractus feudatarii, cuius natura fit, ut cum feudo transeat ejus usus seu fructuum perceptio, feudatario interim libero ab onere et servitio; quodsi persolveret, deberent fructus feudi in sortem computari, sicut universaliter fructus pignoris computandi sunt in sortem, deductis expensis factis in eis recuperandis, nisi forte ratione interesse vel doni vel poenae non computentur. Septimus: Licite clericus, habens a laico loco pignoris beneficium alias suum, fructus ejus percipit absque hoc, quod supputentur. Octavus: Habens pro pignore agrum suum, licite percipit ejus fructus, non eos in sortem supputando, quia sui sunt, ut habetur De usuris cap. 2.² Nonus: Licite mutuo judici vel alicui potenti, ne injuste me gravet et vexet; quia in hoc nihil ultra id, quod debetur, mihi datur. Decimus: Licite mutuo rustico, ut colat agros meos, sicut alias tenetur, quia ad id se obligavit.

Caput X. Casus usurarii, qui tales ex usurae definitione cognoscuntur.

35. Ut ex definitione usurae vidimus casus licitos et minime usurarios, quos ad quatuor capita reduximus, nempe ad donum, poenam, interesse et alias debitum, ita etiam ex eadem definitione videri possunt casus illiciti et usurarii Januae frequentiores. Ubi cumque enim aliquid ultra sortem accipitur, nulla ex quatuor dictis causis subsistente, quae ab usura contractum excuset, censendus est usurarius. Quod in exemplis sequentibus, mercatoribus Jauensibus satis familiaribus et usitatis, videre licet.

36. Primum ergo exemplum est: Mercator Januae vel Neapoli mutat imperatori quandoque cum pignore, quandoque sine eo; eo tamen pacto, ut in loco, ubi fit mutuum, recipiat usque ad solutionem 12 vel 14 vel 16 quotannis; et eadem proportione lucratur interesse, si non solvitur suo tempore. In hoc casu usura committitur, quia illa,

¹ C. Conquestus 8. (V. 19).

² C. Quoniam 2. (V. 19).

quae solvuntur ultra sortem, non donantur, ut supponitur, sed tantum et dantur et accipiuntur ob mutuatum pecuniam. Deinde non accipiuntur ratione poenae, quia nulla poena est statuta a lege vel conventa. Nec etiam dantur, quod debeantur; quia quamvis dicant Jauenses, ob direptionem suae urbis teneri illis ad multa imperatorem, tamen deberet constare prius, direptionem injuste fuisse factam et imperatoris culpa, et se tantum et non amplius lucrari cum illo, quantum in direptione amiserint. Quae probare vix possunt; nam qui cum imperatore ditati sunt ex his mutuis, parum (ut fertur) in direptione perdidit; illi autem, qui majorem tunc fecerunt jacturam, vix commercium habent cum imperatore.

Nec etiam excusatur hic casus ob interesse lucrantis; primo quia multi ex his, qui mutant principibus, decreverunt alias, non licite negotiari; ideo non cessat illis justum lucrum. Deinde ubi negotiarentur, sciunt, se non tantum lucraturus communiter, et fatentur, se nunquam duros esse suas pecunias principibus, nisi longe plus ab illis acciperent, quam ab aliis mercatoribus. Infamant praeterea se, et alios scandalizant, praebentque ita mutantibus principibus injustorum bellorum fomentum, quae sine pecuniis non fierent. Ideo non habet locum lucrum cessans, et consequenter contractus est usurarius.

Secundum exemplum sit: Fit proclamatio Lugduni nomine regis Galliae, qua promittuntur 3 vel 4 singulis nundinis, 10, 12 vel 16 quotannis donanda mutuantiibus regi 100, et idem fore lucrum de interesse non soluto suo tempore. Hic etiam contractus usurarius est. Quum enim lucrum hoc non sit mercatoris mutuantis, nec ratione poenae illi datur, nec ratione interesse, ut in praecedenti exemplo ostensum est, solum superest dubium, non forte a rege illi donetur, et a mercatore gratiose accipiat, gratiose quoque regi mutuetur. Sed nullum plane horum est verisimile. Rex enim mercatorem non cognoscit, ut illi dona exhibeat. Non est etiam verisimile, quod reges donent per nundinas, ubi usurae solvi soleant. Minus etiam est verisimile, quod de suo dono velint usuras solvere.

Mercator etiam, si cor suum consultit, non gratiose mutuatur vel acceptat; quia non mutuaret, nisi speraret a rege, plus lucri, quam ab alio mercatore; nec regem ita cognoscit vel amat, ut principaliter, ut ei rem gratam faciat, illi mutuet. Infamat etiam se mercator ut usurarium et alios scandalizat, qui eum usurarium merito putant eo pejorem, quod usuram nomine charitatis et doni palliat.

Tertium exemplum est: Mercator nomine depositi dans pecunias suas mercatori spe sive pacto, quod sibi ipsi reddantur singulis nundinis 3 vel 4 pro centenario, 10, 12 vel 16 pro centenario quotannis, et idem lucrum solvatur de ipso interesse non soluto. Usura etiam est manifesta. Nec enim habet locum debitum, nec poena, nec donum, nec interesse, nec lucrum cessans, quia non servantur ejus conditiones; praeterea se ipsum infamat mercator, et alios scandalizat, et mavult lucrum ex deposito, quam ex aliis negotiis, quia illud illis praecligit. Si quis tamen pecunias deponeret animo, eas tantum recipiendi, et post aliquid sibi oblatum acceptaret, non ut debitum civile, sed ut donum, vel officium naturali aequitati consonum, licite id faceret.

Quartum exemplum est: Aliquis nesciens vel nolens negotiari, dat suas pecunias mercatori pacto, habendi 7 vel 8 vel 10 vel 12 ultra sortem securam. In quo etiam usura sine aliquo pallio committitur.

37. Quintum est: Aliquis dat suas pecunias alicui artificio vel mercatori spe vel pacto, quod sibi ultra salvum capitale reddatur medietas vel tertia pars lucri ex arte vel negotio provenientis

Sextum est: Aliquis dat pecunias suas domino alicujus domus, ut tandiu ipse domo utatur, quamdiu alius retinebit suas pecunias, domo tamen non empta sibi et pecuniis suis cum cautione securae solutionis mutuatis.

Septimum exemplum est: Quispiam dat suas pecunias mercatori, ut, eis securis, sibi reddat singulis nundinis lucrum, quod ex cambiis Lugduni vel Besansonis refertur.

Octavum: Aliquis dat mercatori suas pecunias ad lucrum, quod ex cambiis succedet, sciens tamen vel credens, quod mercator non utetur illis pecuniis cambia exercendo, vel non curat, si in licitis vel illicitis negotiis eas colloct. Nonum est: Mercatores Januenses aliqui, licet pauci, mutant suas pecunias pacto habendi lucrum cambii Besansonis, et iidem fingunt, S. Petrum de Arena tribus milliaribus distantem a Janua esse Besansonem, et ibi conveniunt, et taxant pro libito pretia cambiorum, et expediunt litteras fictas taxam continentes, quasi ex Besansone redirent. Decimum: Habet quis merces corruptas et male vendibiles, quas ut vendat etiam plus, quam valent, mutuatur pecunias pauperi emptori, ut eas a se sibi emat, quas mutuo illo dotari assunt mercatores.

Quae omnia exempla usurarios contractus manifeste continent.

38. Undecimum: Aliquis mutuatur pecunias pacto, ut qui mutuo accipit, alio contractu obligetur, cedente in bonum ipsius mutantis, et gravante ipsum mutuo accipientem; quale esset: mutuo, ut mihi mutues, ut aegrum egentem cures, ut venias ad meam officinam vel ad meam scholam vel ad meum pistrinum, vel ut reddas securas meas merces, vel ut sinas tuas a me securas reddi, vel ut cures, ut detur mihi officium vel beneficium, vel ut me liberet a justa vexatione vel justa gabella et tributo, vel ut emas rem majori pretio, quam valet, vel ut vendas minori, vel ut emas etiam justo pretio minus vendibiles merces,¹ vel ut minus justa mercede mihi colas agrum, vel ut majorem fructum reddas, vel operam in eo diligentem facias, vel ut colas etiam justa mercede et convenienti diligentia, modo non sis obligatus. Obligationes enim ad haec omnia et similia vendibiles sunt; nam et operarius, qui haec erant, pecunias ob id damus. Ideo perinde est, ac si pecunia ultra sortem speraretur vel acciperetur. Ideo rescindendae sunt hujusmodi obligationes, et lucrum, quod actu ex illis comparatum est, restituendum, et officium vel be-

¹ Ms. I. addit: *imo etiam vendibiles.*

neficium resignandum cum fructibus, demptis expensis et mercede operis in officio collocati. Ubi autem lucrum non est actu comparatum ex dictis obligationibus, ultra earum rescissionem aestimandum esset, quid valeret illa obligatio, sive quanti resarciretur illud gravamen; et illud est restituendum. Nam juste fideiussor potest aliquid accipere pro obligatione illa, qua fideijubet.

Ex quibus sequitur, usuram committi a Januensibus vel aliis mercatoribus, qui regi Hispaniarum mutant, ut obtineant facultatem extrahendi pecunias ex Hispania; modo non illis constet, prohibitionem illam extractionis injustam esse; quod non facile constare potest; boni siquidem et sapientes viri illius regni illam justam censent.

Caput XI. De usura in cambiis. Definitio.

39. Postquam tractavimus de usura in genere, superest videre, quomodo vel ipsa, vel alia species injustitiae reperiat in cambiis. Quod ut videatur, considerandum est

1. quid sit cambium,
2. quotuplex sit,
3. quot species contractus sint, et quae illi miscantur,
4. quis sit cambii finis,
5. qua via cognosci possit, an sit licitum vel illicitum,
6. applicanda est illa via ad casus particulares et praesertim ad *cambium Besansonis* magis familiare Januensibus.

40. Cambium igitur ex proprietate vocis permutationem omnem significat, sive rei cum re, ut frumenti cum vino, sive pecuniae cum pecunia, ut nummi aurei cum argenteo; nam cambire permutare est. Ex usu autem, dum de cambiis loquimur, applicata est vox ad solam pecuniarum permutationem; praesertim quum differunt pecuniae, vel in materia et figura, vel in materia sola, vel in sola figura, vel saltem in numero et loco. Nam ubi pecunia eadem numero, quae accepta est, redditur, et in eodem loco, mutuum quidem esse potest,

sed non cambium. Juxta hunc igitur usum vocis, ita potest cambium describi: Cambium est permutatio pecuniarum, materia et figura seu altero horum differentium vel saltem numero et loco.

Differunt autem materia et figura nummus aureus et Julius, sola autem figura aureus regius et venetus; sola materia differunt pecunia aurea et argentea eadem figura insignita, ut quidam nummi aurei hispani et regalia, quae vocant, argentea; numero autem et loco differunt aurei veneti dati Venetiis ab aliis receptis Romae.

Caput XII. Quotuplex sit cambium.

41. Duplici autem divisione cambium dividitur, in purum et impurum seu mixtum, et in reale et siccum.

Cambium igitur purum est illud, in quo sola commutatio pecuniarum intervenit absque hoc, quod sit diversitas loci pecuniae datae et acceptae, vel distantia notabilis temporis inter utramque. Et in hac specie solum continetur cambium, quod vocant minutum, in quo monetae magnae pro parvis commutantur, vel e contrario. Cambium vero impurum vel mixtum est illud, in quo intervenit notabilis differentia temporis inter pecuniam datam et acceptam, veluti quum dantur Januae¹ pecuniae pro aliis Romae reddendis post mensem, et quum Lugduni aliquibus nundinis dantur pecuniae, pro quibus aliae specie differentes reddendae sunt etiam Lugduni pro aliis nundinis. Reale autem cambium est, in quo revera intenditur et fit realis pecuniarum commutatio; per accidens autem intervenit temporis mora, si quae² intervenit; et ideo minutum cambium reale est, quia realis permutatio pecuniarum ibi intenditur vel fit. Cambium etiam illud est reale, quo ego vel habens pecunias Lugduni et eis indigens Januae, accipio ibi eas a mercatore, et reddo eas Lugduni; aut, habens Januae et indigens Lugduni, do illas Januae, quo Lugduni recipiam, et hoc post tantum temporis, quantum sat est, ut commode litterae mittantur

¹ Ms. II. Joanni

² Ms. II. quoniam.

Lugdunum. Utrumque igitur horum cambiorum, vel quod pecunias mercatori Januae, vel quo ab illo recipio, cambium reale est, quia fit et intenditur realis commutatio; et si intervenit temporis mora, non consideratur, sed per accidens est, quia non possunt litterae sine tempore mitti; nam si per angelum absque mora praesentarentur Lugduni, fieret ibi solutio.

42. Cambium demum sicum est illud, in quo specie tenus fit commutatio pecuniarum unius loci cum eis alterius, revera autem intenditur mutuum, et principaliter consideratur temporis dilatio, quo pecunia occupata detinetur, per accidens autem et ad palliationem mutui diversitas locorum. Dicitur autem tale cambium sicum fortassis ob id, quia, ut ramus sicus et membrum aridum speciem quidem et apparentiam habent rami et membri et non veritatem, ita hoc cambium per locorum distantiam et pecuniarum hinc inde translationem apparentiam habet cambii, sed non veritatem, quum¹ revera sit mutuum palliatum. Et ad hanc speciem puto pertinere cambia, quae de nundinis ad nundinas fiunt, praesertim si in eodem loco fiant vel in locis vicinis ejusdem regni, imo etiam distantibus, modo majus tempus praefigatur a data pecunia ad alterius acceptionem, quam requirat delatio litterarum; ob id enim tempus lucrum et datur et accipitur, ut videbimus.

Ad hanc autem postremam divisionem realis et sici reduci potest divisio, quam quidam faciunt cambii de loco ad locum, et de nundinis ad nundinas; cambium enim de loco ad locum est illud, quo pecuniae in diversis locis existentes commutantur, praefixo ad id tempore convenienti ad hoc, quod litterae mitti possint et solvi; et hoc, ut diximus, reale cambium est. Cambium vero de nundinis ad nundinas est illud, in quo, revera non habito principaliter respectu ad locum, dantur pecuniae in quibusdam nundinis, ut in aliis recipiantur; et hoc, quod diximus, cambium est sicum et mutuum² viride, quia mercator, qui pecunias dat, supputat menses, quibus pecunias occupatas habet et exigit juxta temporis proportionem in-

¹ Ms. II. ut.

² Ms. II. mutuum.

teresse, et ob id ita divisae sunt nundinae, ut quatuor totum annum absumant; et ita per totum annum pecuniae mutuatae lucrantur.

Caput XIII. Quenam species contractus sit cambium.

43. Dubitari solet, quanam species contractus sit cambium. Ad quod quidem aliqui respondent, esse venditionem vel emptionem; nam mercator, pecunia praesenti data ex. gr. Januae, videtur emere pecuniam absentem positam Lugduni. Proprius autem et verius videntur illi respondere, qui dicunt, cambium permutationem esse, non quamvis, sed monetarum; quae quidem et a mutuo et a venditione differt. A mutuo quidem, quia mutuum extenditur ad alias res, quae usu consumuntur, praeter pecuniam; mutuamus enim vinum, oleum, et alia hujusmodi; cambium vero (et hac voce utimur in hac materia) sistit in sola moneta. In mutuo etiam nihil vetat reddi eandem numero monetam; nam si accipio a te mutuo 100, possim (si accidit, ut eis non utar) eadem tibi numero reddere; cambium vero diversitatem exigit monetae; nec enim idem aureus secum cambiri potest. Demum in mutuo fit redditio rei mutuatae saepius in eodem loco; in cambio vero fit communiter in loco diverso, praeterquam in cambio minuto. A venditione autem differt cambium, quia in venditione proprie alterum extremum est merx, in cambio utrumque est pecunia. Quod autem cambium permutatio sit pecuniarum et non venditio, constat primo ex ejus definitione, quae est commutatio pecuniarum. Constat deinde, quia qua ratione pecunia, quae Januae datur, cum Lugduni emeret, [sic], ea ratione illa emeretur, ut ita idem venderetur et emeretur; sic ut idem esset mercator et venditor respectu ejusdem mercis. Praeterea merx non dicitur pro merce vendi, sed commutari, ut equus commutatur bove. Ergo eadem ratione non venditur pecunia pro pecunia, sed commutatur; praesertim quia pecunia, ut sic, pretium et valor aliarum rerum est, et ideo ipsa proprie non appetiatur; sicut nec albedo proprie alba est, neque valor valet. Dicitur autem proprie,

quia si pecunia vel ob legem vel ob consuetudinem vel periculum deposita esset, tunc vendi posset, quia ut merx et res quaedam tunc consideraretur. Quod non habet locum in cambiis, quia mercator considerat valorem monetarum, quas commutat, etiam qua monetae sunt et ex lege valent. Est igitur proprie loquendo cambium species commutationis. Quod clarius videtur in cambio minuto; nam quum verum et reale cambium sit, non dicitur tamen campsor emere vel vendere monetam pro moneta, sed commutare. Ultra permutationem autem intervenit in cambio contractus locationis. Nam campsor suas et ministrorum operas locat, et ab eis, quibus servit, illarum mercedem accipit. Potest etiam intervenire venditio; nam si occurrat aliquod interesse propter cambium, potest illud campsor vendere. Potest etiam intervenire donatio vel illius, quod dicitur ultra justum pretium, vel illius, quod minus justo offertur. Denum in cambio impuro, ubi intervenit expectatio temporis, intervenit tacitum mutuum; quia, quum de ratione commutationis sit, ut statim fiat traditio, quando ego commuto praesentem pecuniam pro absente mihi post tres menses tradenda, est perinde, ac si mihi statim traderetur, ut fit in cambio minuto, et ego illam demum ad tres menses mutuarem.

Caput XIV. De fine cambi.

44. Finis quidem immediatus cambi et campsoriae artis est, servire rerum commutationi vel oeconomicae et politicae vel lucrative. Servit autem minutum cambium huic commutationi primo quidem, dando minutam pecuniam pro magna. Quod commodum affert, ut parva pecunia minutas merces comparemus. Nam si haberemus tantum magnam, vel opus esset illam scindere, vel cum venditore illam in communi possidere, vel si per nos ipsos vellemus alia via quaerere minutam monetam fortassis dum quaereremus, venderentur merces, nec possemus illas habere. Servit praeterea minutum cambium dando pecuniam magnam pro minuta. Quod utile est ad iter agendum, quia

commodius portatur et servatur et expenditur. Tertio servit minutum cambium dando peregrinis monetam usulem pro moneta suae patriae, in loco camporis non valente. Quarto servit dando peregrinaturis monetam regionis, ad quam pergunt, pro moneta suae patriae. Cambium vero reale, quod est de loco ad locum, servit etiam ad itinera facienda. Aut enim campsor mihi hic carenti pecunia, et Lugduni habenti, pro ea Lugduni dat hic praesentem pecuniam, et tunc mihi servit, ac si virtute iret Lugdunum et afferret mihi pecuniam meam; imo meliorem pro ea daret, quia hic usulem. Si autem ego hic habens pecunias, do illas campsoni, ut reddat illas Lugduni, perinde mihi servit, ac si virtute illas ferret Lugdunum suo periculo et expensis. Non est autem parvum servitium juvare commutationem, quae ab itinerantibus fit. Nam utile est valde republicae iter agere et alienas regiones adire. Ita enim fiunt negotia, et commercia humana conciliantur, et in pace retinentur principes, congregantur concilia et capita, quibus religio fovetur, addiscuntur et docentur scientiae et artes, habentur consulta et sententiae sapientium, quibus lites finiuntur, visuntur loca pia religionis etc.

45. Ultra dictum autem cambi finem, qui est permutationis commoditati servire, habet alium finem remotiorem, nempe lucrum. Ob id enim quis cambiis vacat. Nam ut oeconomia finem habet comparare domui necessaria vel commoda, politica autem commoda vel necessaria civitati, ita negotiatio lucrative habet pro fine lucrum, sive negotietur circa merces, ut ars mercatorum, sive circa ipsas pecunias, ut ars campsoriarum. Ex quo fit, ut negotiatio oeconomica et politica honesta suo genere sit, quia habet finem honestum, necessaria scilicet et commoda vitae comparare, quod honestum et rationi congruum est. Lucrative autem ars, sive circa merces sive circa pecunias versetur, turpis est, quia habet pro fine lucrum; quod quidem ita nude acceptum turpe est, quia non servit rationi, quae non lucra, sed necessitatem et commoditatem sectari jubet, sed cupiditati. Nec tamen, quia turpis sit lucrative ars, ideo est ex se illicita; quia licet finis suus honestatem in sua ratione non inclu-

dat, non tamen ei repugnat honestas. Ut enim homo nudus turpis est, cui tamen non repugnat honestas, quia indui potest, ita velle ditari et lucrari, nude sumptum, est turpe, sed non repugnat ei honestas, quia indui potest alio honesto ulteriore fine; quod fit quum mercator vel campsor vult exercere artem suam, ut lucretur, vult autem lucrari, non ibi sistens et statuens ultimum finem (hoc enim esset mortale peccatum et insipientia, quia non est sapientis aggredi infinitam viam sive infinitae cupiditati velle satisfacere), sed talis lucrari vult, ut se et suos alat, et pauperes et rempublicam iuvet, et omnia haec vult ob aeternam salutem, sciens nihil prodesse homini, si universum mundum lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur. Ideo ars licita est, quamvis turpis sit. Sicut etiam, si quis negotiaretur vendens plus justo fructus suae possessionis, non ad lucrum, sed ad sustentationem, non ageret turpiter, et tamen illicite ageret; sic¹ iuste negotiari ad lucrum licitum est simul et turpe et sordidum. Sordidius autem est negotiari erga pecunias, quod est campisoris, quam erga merces, quod est mercatoris, sicut ars, quae frena et sellas facit, inferior est equestris.

Caput XV. Quomodo cognosci possit, an cambium licitum sit, necne.

46. Ut videatur, an aliquod cambium liceat necne, considerandum est, dupliciter intelligi posse, quod cambium sit licitum, nempe simpliciter et ex genere.

Ut ergo cambium simpliciter liceat, opus est, ut tam ex genere, quam ex omnibus circumstantiis licitum sit; quia bonum est ex integra causa, malum vero ex quovis particulari defectu. Opus igitur est, ut ei, qui dat pecunias, non sit prohibitum cambium exercere, ut clerico vel religioso; et qui accipit, non sit nimis egens, vel male pecuniis usus ex. gr. in lusuibus, bellis injustis, usuris et similibus. Similiter est opus, ut tempus et locus sacer, in quibus non licet huiusmodi negotia exercere, observentur;² opus etiam est, ut modus caveatur malus cambium exercendi, qualis est mendacia et perjuria et fraudes immiscere.

¹ Ms. II. *sicut.*

² *Observentur* deest in Ms. II.

Finis deinde bonus esse debet, hoc est, non lucrum ex mutuo, sed ob servitium; non lucrum, quasi bonum summum intentum, vel alio non directum, sed potius, ut dictum est, intentum ad se et suos et pauperes alendum et ad servitium publicum. Et haec quidem requiruntur, ut ex circumstantiis cambium licitum reddatur.

47. Ut autem secundum substantiam et genus suum licitum sit, sufficiunt et exiguntur tres conditiones.

Prima conditio est, ut re ipsa et intentione interveniat commutatio pecuniarum. Si enim haec non adest, non est revera cambium, et idcirco nec est cambium licitum nec illicitum. Quod quidem ex definitione cambii satis constat; est enim cambium permutatio pecuniarum, et ideo, ea non existente, cambium esse non potest. Ex hac conditione videtur non esse cambium, sed usura cambii nomine palliata, ea quae crebro fit a mercatoribus Januae sequenti modo. Mercator aliquis pauper, qui nullas pecunias habet Lugduni vel Besansone, nullasque sperat habere nec earum creditum, egens Januae pecuniis adit mercatorem divitem, a quo accipit pecunias nomine cambii Besansonis. Et quia Besansone nullas habet pecunias, nec habet ibi, qui suas litteras acceptet vel recognoscat, rogat eundem mercatorem, a quo pecunias accipit, ut actor suorum negotiorum litteras acceptet. Hic clarum est, non esse cambium; quia mercator, qui pecunias dat, non permutat nec intendit permutare suas pecunias Januenses cum suis, quas habet Besansone; mercator etiam, qui accipit pecunias, nihil habet Besansone, quod commutet, sed solum pro forma vult, ut suae litterae Besansone acceptentur; quod perinde est, ac si vellet habere Besansone fideiussorem de accepto mutuo, imo non fideiussorem, sed ejus umbram, quia revera mercator, qui dedit illi pecunias, vel illi credidit vel ab eo fideiussorem accepit. Sed praedicta fiunt, ut nomine cambii palliatur usurarium mutuum; quia perinde est, ac si mercator dans pecunias, diceret: Mutuo tibi pecunias meas hoc pacto, ut illas reddas et insuper tantum usurae, quantum lucri reddidit cambium Besansonis.